

Střední škola zemědělská a přírodovědná Rožnov pod Radhoštěm
nábř. Dukelských hrdinů 570, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm

TEL: 571 654 390, FAX: 571 654 392, E-MAIL: info@szesro.cz

Vzdělávání za účelem vytvoření komunity sedlák – spotřebitel

Sborník přednášek zahraničního lektora

Komunitou podporované zemědělství (KPZ)

„sdílíme přínosy a rizika zemědělství“

Jade Bashford, Federation of City Farms & Community Gardens Bristol

Srovnání dvou způsobů založení a provozování komunitních skupin v Praze

Mgr. Jan Valeška

Odborný konzultant zakládání Jade Bashford

Název návrhu GP: Vzdelávání sedlák – spotřebitel
Registrační číslo GP: CZ.1.07/3.2.03/04.0021

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**Vzdělávání za účelem vytvoření
komunity sedlák – spotřebitel**

Sborník přednášek zahraničního lektora

Obsah

KOMUNITOU PODPOROVANÉ ZEMĚDĚLSTVÍ	7
1 Co je KPZ a co může znamenat pro zemědělce	7
2 Spotřebitelé přebírají část rizika	8
3 Začínáme – stanovujeme nabídku a identifikujeme potřeby	10
4 Základní elementy	11
5 První kroky	12
5.1 Jak najít podílníky	12
5.2 Kde takové lidi najít?	13
5.3 Stanovení organizační struktury	15
5.4 Typy organizace KPZ	16
6 Případové studie	17
6.1 Stroud před založením Community Supported Agriculture (KPZ)	17
6.1.1 Začátky	17
6.1.2 Založení pracovních skupin	18
6.1.3 Vývoj projektu KPZ Stroud	19
6.1.4 Produkce pro KPZ Stroud	20
6.1.5 Aktivity na farmě	21
6.2 Stroud Community Agriculture	23
6.3 Dragon Orchard Crop Sharers	25
7 O autorce	27
SROVNÁNÍ DVOU ZPŮSOBŮ ZALOŽENÍ A PROVOZOVÁNÍ KOMUNITNÍCH SKUPIN V PRAZE	29
1 Úvod	29
2 Srovnání komunitních skupin	29

© SŠZePř Rožnov pod Radhoštěm, 2014

Tato publikace je financována Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem České republiky

Komunitou podporované zemědělství

Jade Bashford

Použité fotografie Jade Bashford

1 Co je KPZ a co může znamenat pro zemědělce

KPZ je partnerství mezi zemědělcem a spotřebitelem, kde obě strany – zemědělci i spotřebitelé sdílejí rizika a přínosy hospodaření.

Zemědělci v rámci KPZ jsou v odlišném postavení vůči svým spotřebitelům oproti většině zemědělců. KPZ je totiž více než jen obchodní vztah, směřuje se něco víc než jen jídlo a peníze. Zemědělec a spotřebitel se snaží pochopit vzájemně potřeby toho druhého a společně je naplňovat.

Protože potřeby a zdroje jsou jiné na každém hospodářství a pro každou skupinu obyvatel neexistuje jednotný model, který by fungoval vždy, budete muset hovořit a naslouchat.

KPZ stojí na sdílení výnosu hospodaření se spotřebiteli.

Většina spotřebitelů má s prvoprodukcí velmi malý kontakt. A většina hospodářů zase nesdílí s okolím nic moc jiného než vlastní produkci potravin. Jako zemědělec můžete zvážit, co dalšího můžete nabídnout spotřebitelům kromě potravin.

Tento seznam může vypadat třeba takto:

- péči o vzhled krajiny,
- péči o biologickou rozmanitost,
- dostupnost půdy,
- prostupnost krajiny,
- hodnotné potraviny,
- význam místa,
- kulturní a výroční oslavy,
- vztah,
- vzdělávání, učení a pracovní zkušenosti,
- potravinovou bezpečnost,
- prostor pro volný čas,
- propojení s přírodou,
- živobytí a zaměstnání.

2 Spotřebitelé přebírají část rizika

Spotřebitelé mohou na oplátku převzít některá z rizik, která plynou ze zemědělství. Zemědělství je riskantní podnikání. Spotřebitelé jen zřídka přebírají odpovědnost za tato rizika, zejména proto, že si jsou málokdy vědomi, jaká rizika musejí nést lidé, kteří produkují jejich jídlo.

Zauvažujte pečlivě o rizicích vašeho zemědělského podnikání:

Máte bankovní půjčku s pohyblivým úrokem? Můžete ovlivnit vstupy jako například krmiva pro zvířata? Mezi rizika tak může patřit:

- kolísání cen vstupů (paliv, krmiv, atd.),
- nepředvídatelná změna cen za produkci,
- nepředvídatelný trh,
- nepředvídatelnost produkce (počasí, choroby, atd.),
- změny v úrocích z půjček,
- nejistý leasing,
- nespolehliví zaměstnanci,
- změny v legislativě,
- změny v konkurenčním prostředí,
- vandalismus a krádeže,
- ztráta či absence základní nezbytné infrastruktury (jatký, velkoobchody),
- nemoc hospodáře,
- rozvod,
- dodávka vody,
- nemožnost najít zaměstnance,
- opravy strojů či budov,
- změny v dotační politice,
- nadúroda, kterou nelze prodat,
- náhlé potřeby pracovní síly.

V některých případech mohou spotřebitelé převzít část z těchto rizik na svá bedra. V závislosti na situaci, v níž se spotřebitelé nacházejí, mohou být schopni omezit rizika plynoucí ze zemědělství poměrně významně.

Existuje celá řada cest, jak toho dosáhnout, například:

- spotřebitelé se zaváží zaplatit za produkci předem,
- spotřebitelé si berou podíl na úrodě,
- spotřebitelé platí zdravotní pojištění,
- spotřebitelé zajistí pracovní sílu v případě nouze,
- spotřebitelé zajišťují pravidelně pracovní sílu nebo pokrývají např. období dovolené,
- spotřebitelé se zavazují zajistit hromadný odbyt,
- spotřebitelé se podílejí na nákladech produkce,
- spotřebitelé platí zemědělci mzdu,
- spotřebitelé poskytují finance,
- spotřebitelé si zakoupí podíl na hospodaření farmy,
- spotřebitelé zajišťují veškerý marketing,
- spotřebitelé odebírají veškerou produkci,
- spotřebitelé zajišťují specializované odborné práce (např. právní služby, účetnictví, ad.).

Existuje celá řada dobrých důvodů, proč se zemědělci nemusejí vrhat nadšeně do zakládání KPZ. Proto může pomoci otevřeně si říci, co vás může od založení KPZ odrazovat. Překážky mohou být následující:

- nemáte čas organizovat KPZ nebo dělat nějaké změny,
- spotřebitelé jenom mluví a nerozumí podnikání,
- spotřebitelé chtějí jenom tu zábavnou část zemědělství,
- spotřebitelé se stejně nakonec vrátí do supermarketu,
- máte zjetý svůj systém,
- nechcete znepokojit sousedy a vypadat „divně“,
- rádi máte kontrolu nad tím, co děláte,
- nejste příliš společenští,
- neznáte žádnou skupinu lidí,
- neumíte pracovat s lidmi,
- jste daleko od města,
- každý rok vypěstujete dva metráky pšenice,
- nechcete na svých polích oslavy, karavany, otravné náctileté, atd.

Některé modely fungování KPZ mohou tyto překážky překonat. Například existují KPZ, kde hospodář má v rukou chod svého hospodářství, nebo kde má veřejnost pouze velmi omezený přístup, případně modely, kde hospodář není tím, kdo komunikuje s lidmi. Pokud byste se rozhodovali pro KPZ, především si ujasněte, co chcete, a také to, co za žádnou cenu nechcete.

3 Začínáme – stanovujeme nabídku a identifikujeme potřeby

Jak bylo uvedeno výše, existují příklady KPZ iniciativ vytvořených společenstvím spotřebitelů a další iniciativy, kterým daly vzniknout zemědělci a pěstitelé. Existuje celá řada modelů tak, aby vyhovovaly místním podmínkám.

Jako v jakémkoliv jiném partnerství jakmile začnete přemýšlet o jeho nastavení, budete si muset určit, **co můžete nabídnout a co byste za to rádi**

získali. To bude úvodní bod pro práci se skupinou spotřebitelů. Místní lidé mohou poskytnout celou řadu zdrojů a naopak vaše hospodářství i vy sami můžete lidem také mnoho dát. Jakmile máte jasno v tom, co je možné a proč vás zajímá systém KPZ právě pro vaše hospodářství, můžete začít diskutovat s lidmi.

Abyste mohli zaujmout a vytvořit společenství, budete potřebovat čas a určité dovednosti, s tím vám může pomoci například Institut komunitního rozvoje¹ případně Centrum komunitní práce².

¹ www.ikor.cz

² www.ckpul.cz

Společenství lidí se často formuje daleko snáze, pokud existuje návrh, který dává smysl, a lidé se s ním mohou ztotožnit a mají dostatek prostoru jej prodiskutovat a připojit své vlastní nápady.

Seznam bodů níže (tab. 1) má za cíl pomoci zemědělcům a pěstitelům zformulovat návrh a zvolit vlastní cestu pro založení KPZ. Jedná se o témata ze skutečného života, která pravděpodobně vystanou ve chvíli, kdy je nová KPZ skupina vytvořena.

Tabulka 1 Dotazník pro zemědělce

1. Chci si zachovat plnou kontrolu nad financováním hospodářství?	Ano / Ne / Věc do diskuse
2. Chci raději prodávat svou produkci, než se nechat zaměstnat skupinou spotřebitelů?	Ano / Ne / Věc do diskuse
3. Chci, aby si spotřebitelé odebírali naši produkci tak, abych se už nemusel starat o marketing či distribuci?	Ano / Ne / Věc do diskuse
4. Chci pronajmout půdu skupině spotřebitelů, která si sama bude hospodařit?	Ano / Ne / Věc do diskuse
5. Mohu a chci využívat vlastní stroje?	Ano / Ne / Věc do diskuse
6. Mohu a chci využívat své vlastní budovy a zařízení?	Ano / Ne / Věc do diskuse
7. Chci otevřít svůj statek návštěvníkům?	Ano / Ne / Věc do diskuse

4 Základní elementy

Co musí obsahovat jakákoliv komunitní odbytová aktivita:

- Skupinu osob, které budou schopny najít a získat podílníky KPZ.
- Schopného zemědělce, který je ochoten předat část svých povinností ale i pravomocí nad svým podnikáním skupině podílníků.
- Informované spotřebitele potravin.
- Dostupnou zemědělskou půdu.

5 První kroky

Partnerství mezi producenty a podílňíky směřující k vzájemnému prospěchu je základem systému KPZ. Takovýto vztah však vyžaduje čas a trpělivost. **Je třeba vše důkladně naplánovat, ideálně během několika osobních setkání.** Ale protože komunikace ve větších skupinách vyžaduje jistou zkušenost, **můžete zvážit pozvání někoho, kdo vám usnadní průběh prvních schůzek,** neboť ty významně ovlivní budoucí směřování setkání dalších.

Celý průběh vzniku a zakládání KPZ zobrazuje níže uvedené schéma.

5.1 Jak najít podílňíky

Jak najdeme lidi ochotné zavázat se k členství v KPZ a jak tento závazek dlouhodobě udržovat?

To, kolik lidí potřebujeme získat, záleží na tom, jaká je naše představa fungování systému. Může to být třeba jen 10–15 lidí, obvykleji však je to 50–100 lidí u zelenářských hospodářství, ale může to být dokonce až 1000 lidí, uvažujeme-li o nákupu společného statku.

Základem je pochopení motivace podílníků pro vstup do takového systému. Ze zkušenosti u nás i v zahraničí vyplývá, že nejčastějšími důvody proč se lidé o KPZ zajímají, jsou tyto:

- **Hledají zdroj čerstvých, místních a také bio potravin** a chtějí podpořit místní zemědělce, kteří produkují kvalitní potraviny.
- Chtějí být **součástí nějakého skutečného společenství**, setkávat se s lidmi nad společným důležitým jednotícím tématem, kterým jídlo bezesporu je.
- Chtějí **znát lidi, kteří produkují jejich jídlo**, a chtějí vědět, jak a kde vzniká, a případně se na tomto vzniku podílet.
- V poslední době je vzrůstající motivací **potravinová bezpečnost – snaha lidí zajistit si zdroj potravin, který bude co nejméně závislý na globálních tržních mechanismech a drahé ropě**, případně i proto, aby svým nákupem podpořili zemědělství, které se snaží o snížení závislosti na fosilních palivech, emisí skleníkových plynů a plýtvání světových zásob energie.

5.2 Kde takové lidi najít?

Evidentně nejefektivnější cestou pro získávání členů pro KPZ je **šeptanda a osobní doporučení**, které přivádí dlouhodobě stabilní členy. Nicméně je to cesta především pro zavedené systémy, jejichž spokojení členové budou šířit dobré jméno iniciativy a lákat tak další.

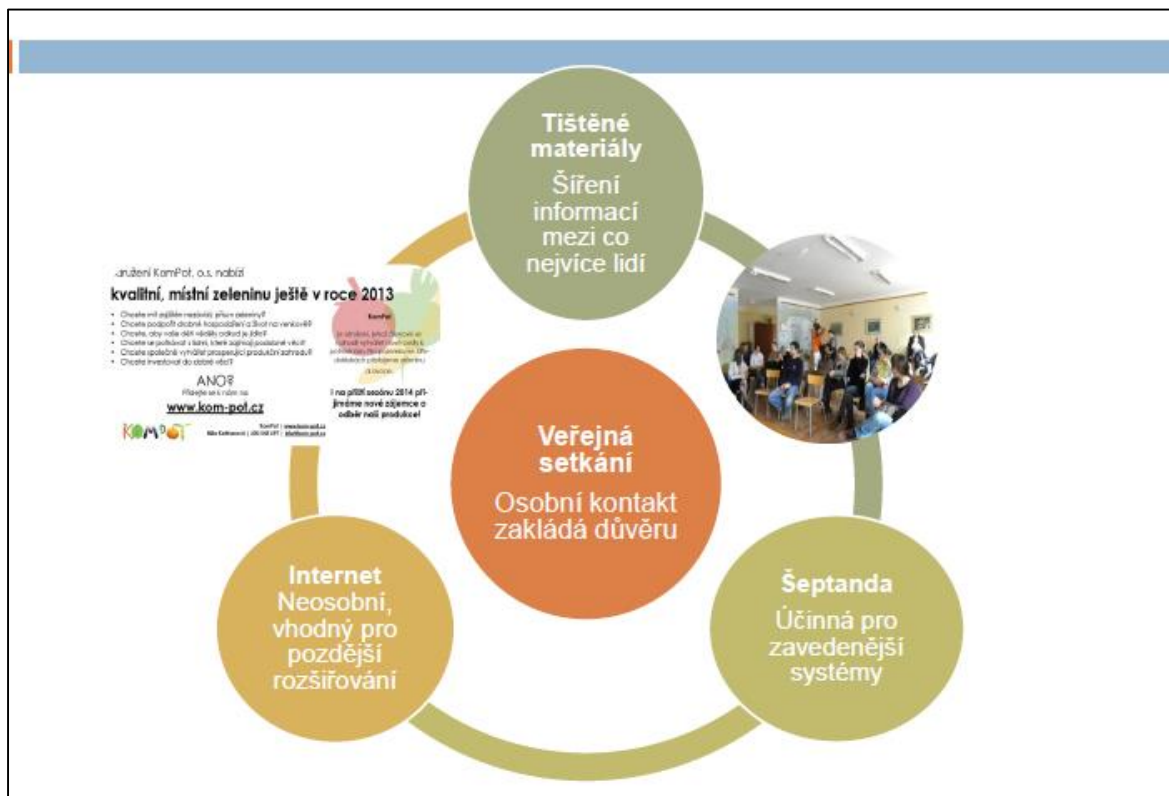
Zpočátku tak budete muset členy získávat dalšími způsoby, jako:

- šířením letáků s popisem záměru založit KPZ,
- pořádáním veřejných setkání, kde budete o tomto záměru hovořit.

Právě „přednáška“ může být základem prvního setkání a měla by stručně popisovat, co vůbec KPZ je, jaké jsou jeho výhody a nevýhody, co může člen očekávat či získat od KPZ a jak se může zapojit.

Základní komunikační kanály shrnuje následující schéma.

Nejlépe je začít hledat ve svém okruhu známých, příbuzných a kolegů. Pokud musíte hledat členy mimo tento okruh, můžete zkusit kontaktovat již fungující zájmové skupiny. Farmářské trhy mohou být vhodným místem pro navázání kontaktů s možnými budoucími členy KPZ. Mezi další místa, na něž je dobré se zaměřit, mohou patřit:

- mateřská centra,
- bioobchody a obchody se zdravou výživou,
- místní environmentální nevládní organizace a střediska ekologické výchovy (Paleta, SEVER, Tereza, Veronica, Hnutí Duha a mnoho dalších),
- místní biokluby a potravinové banky,
- čajovny,
- pohybová centra – jóga, aikido, tai-či, qui-gong a další,
- komunitní zahrady, které často fungují na podobných principech jako KPZ, ale bývají zaměřené spíše na samotné pěstování než produkci potravin,
- politické skupiny (např. Strana zelených má své skupiny v každém větším městě),
- církevní spolky a kostely.

5.3 Stanovení organizační struktury

Pro budoucí fungování systému a také vzájemných vztahů je důležité hned z počátku si ujasnit, na jaké bázi bude skupina fungovat. Zda jako neformální svazek či institucionalizované sdružení:

- Neformální skupina je obvykle založena na tom, že obchodní vztah vzniká mezi hospodářem a každým z odběratelů jednotlivě, odběratelé potom společně řeší další záležitosti na základě vlastních pravidel.
- Formální skupina je komplikovanější při založení, ale může usnadnit možné následné řešení sporů. V současné době občanský zákoník dává řadu možností pro založení takovýchto iniciativ od sociálního družstva, přes ústav nebo spolek.

Pro organizaci systému je také důležité společně rozhodnout o tom, jakým způsobem bude probíhat rozhodování o fungování systému, které pravomoci bude zemědělec ochoten předat na podílníky, tedy jak velký vliv budou mít podílníci na chod hospodářství. Existují varianty, které se pohybují mezi těmito dvěma póly:

- **Podílníci provozují hospodářství sami** (např. formou sociálního družstva, spolku, případně i s.r.o.) a zaměstnávají zemědělce, který pro ně produkuje potraviny. Veškerá odpovědnost leží na podílnících, zemědělec je zaměstnancem s omezenou možností ovlivnit fungování statku.
- Zemědělec je zemědělským podnikatelem a dodává své produkty **neformální skupině podílníků, která má jen omezené možnosti ovlivňovat fungování hospodářství** (např. domlouvá se zemědělcem cenu za produkci, způsob hospodaření a složení produkovaných komodit).

5.4 Typy organizace KPZ

Sdílení úrody

- Náklady produkce (ať už celkové nebo částečné) hradí podílníci za odpovídající podíl na úrodě. Nejčastěji jsou podílníci také majiteli společného podniku, zemědělec bývá zaměstnancem tohoto podniku.
- Příklad: Stroud Community Agriculture, viz kapitola 6.2.

Zajištěný odbyt

- Spotřebitelé se zavazují odebrat určitou část produkce na určitou dobu s platbou za produkci v předstihu. V těchto modelech je obvykle zemědělec samostatným zemědělským podnikatelem, který dodává často neformální skupině podílníků.
- Příklad: Komunita podporujme svého sedláka Praha³.

Pronajmi si strom

- Spotřebitelé platí roční „pronájem“, který pokrývá náklady produkce, např. ovoce, mléka, apod. a získávají podíl dle výše tohoto pronájmu.
- Příklad: Dragon orchard, viz kapitola 6.3.

Darování kapitálu/podílový vklad

- Spotřebitelé investují do hospodářství nebo darují kapitál, který je jim buď postupně vracen formou produkce, nebo jim jsou pravidelně vypláceny úroky ať už finanční, či naturální formou.
- Funguje obvykle u zavedených podniků, které chtějí rozšířit či zkvalitnit svou produkci, ale nemohou získat prostředky např. od banky, apod.
- Příklad: Biofarma Sasov⁴

---

³ www.bio-bedyňky.cz

⁴ www.biofarma.cz

6 Případové studie

6.1 Stroud před založením Community Supported Agriculture (KPZ)

Použité fotografie Andy Jones, Stroud

Statistika: počet obyvatel ve Stroudu: 24 000; v oblasti Stroudu 104 000
počet supermarketů do 2 mil od Stroudu v roce 2008 – 5
počet KPZ do 2 mil od Stroudu v roce 2008 – 2

V roce 2001 přišli do Stroudu 4 lidé s cílem založit KPZ, každý s jinou motivací – s myšlenkou nenásilné aktivity proti místním supermarketům – přimět nakupující, aby dali přednost lokálním potravinám, s cílem přenést myšlenku CSA do Stroudu odjinud, s potřebou podpořit malé místní farmáře v jejich boji o přežití.

Všichni chtěli mít kontrolu nad tím, odkud jejich potraviny pocházejí a posílit potravinovou bezpečnost svou i celé místní komunity.

6.1.1 Začátky

Organizování – potřebovali jsme hodně pomoci. Nechtěli jsme zakládat KPZ bez poptávky po ní. Nejprve jsme uspořádali veřejnou schůzi a ukázalo se, že to byl velmi důležitý krok. Od začátku si KPZ vzala za své velká skupina lidí.

Pozvali jsme si odborníky – Jade Bashford a Grega Pilley z organizace Soil Association, kteří pomáhali plánovat veřejná setkání, přednášeli na téma hospodaření a jeho potřeby s ohledem na KPZ. Oslovili jsme místního farmáře, který měl problémy s chodem malého hospodářství. Po zbytek setkání jsme diskutovali a objasňovali, aby vše bylo všem jasné.

Publicita – intenzivně jsme se věnovali šíření informací o tom, že se setkání koná – vyvěsili jsme plakáty, kontaktovali lidi spojené s malou místní biodynamickou farmou, kterou vlastnila blízká Steinerova (waldorfská) škola; napsali jsme článek do místních novin.

První setkání – konalo se 29. listopadu 2001; přišlo přes 80 lidí. Měli jsme připraveny velké archy papíru s nadpisy: Co očekáváte od KPZ projektu? Co můžete nabídnout? Další zvali lidi, aby se přidali k plánování projektu. Rozdali jsme formuláře pro zápis kontaktů pro ty, kteří chtěli být zapsáni do mailing listu KPZ – ty, kteří podporují KPZ nebo chtějí přispět finančně. Do konce setkání jsme nasbírali 200 liber. To první setkání bylo dost chaotické a mělo široký záběr, ale bylo plné nadšení a snahy spojit síly a zachránit farmu bojující o přežití a tak i zdroj našich potravin. Dohodli jsme se na datu dalšího setkání.

6.1.2 Založení pracovních skupin

Druhé setkání následovalo za 14 dní a konalo se v kavárně ve Stroudu. Přišlo přes 40 lidí. Opět proběhly nadšené diskuse o tom, čeho bychom chtěli dosáhnout, ale bylo těžké formulovat konkrétní rozhodnutí s tolika lidmi, zvláště proto, že jsme byli rozhodnuti pro konsenzus. A tak jsme založili menší pracovní skupiny zaměřené na finance, události, podporu a zemědělská témata. Každá pracovní skupina si zvolila svého zástupce, který se stal členem tzv. jádrové skupiny. Ta rozhodovala o chodu a vývoji projektu.

Jádrová skupina – měla 8 členů. Ti připravovali veřejná setkání, na kterých představovali, jak projekt pokračuje, a žádali o pomoc s dalšími rozhodnutími. Skupina se setkávala jednou až dvakrát za měsíc; veřejná setkání pak pořádala každé tři až šest měsíců.

Jmenujme některé z bodů jejich aktivit:

- Rozhodnutí o tom, jaké byly naše cíle a záměry.
- Rozhodnutí o pracovních principech – toto byl zásadní krok ve vývoji hnutí KZP, který pomáhal zmírňovat konflikty a držel se věci.
- Psaní „joining pack“ – balíčku vybízejícího k následování.
- Psaní „membership pack“ – balíčku pro členy, vysvětlujícím detaily o tom, jak projekt pracuje.
- Založení systémů správy členů, kde si vyzvedávat zeleninu, způsoby placení.
- Vytvoření účetního systému.

V březnu 2002 učinila jádrová skupina první velké rozhodnutí. Majitel původní farmy, kterou jsme se chystali podpořit, nebyl nakloněn myšlence KPZ. Proto jsme se rozhodli

založit vlastní zemědělský podnik, a pronajali si od téhož majitele 1 akr (1 akr = 4 074 m²) zahrady. Kromě toho jsme souhlasili s tím, že začneme platit našemu zahradníkovi (účastnil se úvodního i všech dalších setkání). Toto se ukázalo jako klíčový bod ve vývoji KPZ. A taky to byl veliký risk. Měli jsme na účtu nějaké peníze, protože někteří lidé začali pravidelně platit ještě dříve, než dostali nějakou zeleninu. Ale stále nebyla vytvořena právoplatná struktura, takže jádrová skupina byla osobně zodpovědná za vše, co bylo špatné, neměli jsme žádné pojištění, rozhodli jsme se, že pojištění budeme minimalizovat, protože se nám nelíbí etika (nebo její nedostatek) pojišťovnictví.

Zahajovací párty – na jaře 2002 jsme uspořádali v naší zahradě zahajovací párty. Pleli jsme a postavili fóliovník na pěstování fazolí. A povídali jsme si o budoucnosti projektu. Někteří členové toto setkání vnímali jako zásadní událost života KPZ. Měla mnoho znaků rodinné sešlosti – byli jsme spolu – fyzicky, pracovali jsme spolu, sdíleli jídlo, fotili se, abychom mohli později vzpomínat (tunel na pěstování fazolí, který osadilo 30 lidí, se objevuje v našich prezentacích). Tento smysl pro rodinu byl zažíván dříve mnohokrát, ale pro některé účastníky párty to byl začátek.

6.1.3 Vývoj projektu KPZ Stroud

Projekt KPZ Stroud se vyvíjel zvolna. Na konci roku 2002 jsme měli 30 členů. Pronajali jsme si víc půdy (23 akrů) blíž Stroudu (původní statek byl 5 mil od Stroudu bez přirozeného napojení na Stroud). Přesunuli jsme sem celý projekt. Přemístění projektu mělo za následek navýšení členů. Přestěhování na toto nové místo (Hawkwood) pak znamenalo další posun – zaměstnali jsme druhého zemědělce a získali jsme grant 20.000 £ na základní vybavení.

Koncem roku 2006 jsme měli již 48 akrů.

V roce 2007 jsme založili další KPZ v blízkosti Stroudu – v obci Slad. Zachránili jsme dalšího farmáře před likvidací.

V lednu 2008 jsme měli 189 členů a nově založená KPZ v obci Slad měla 78 členů.

6.1.4 Produkce pro KPZ Stroud

Zelenina

Pro to, abychom zjistili, jakou zeleninu by členové KPZ chtěli, jsme vypracovali dotazník. Farmáři vyplněné dotazníky prošli a vyhodnotili, kterou zeleninu by byli schopni pěstovat.

	LARGE	SMALL
CARROTS	L 2kg	S 1.3kg
LEEKs	L 6	S 4
SPRING ONIONS	L 5	S 3
CAULIFLOWER	L 1	S 1 or bag
SPRING GREENS	L 300g	S 200g
SPINACH	L 225g	S 150g
SALAD	L 300g	S 200g
PARSLEY	L 90g	S 60g

Maso

Nejprve jsme pouze pěstovali zeleninu. Skupina zakládajících členů se rozhodla chovat osm prasátek, vlastník pozemků nám povolil věnovat jedno políčko jejich chovu i s tím, že jsme na nich mohli vybudovat přístřešky pro zvířata. Poráželi jsme jednou až dvakrát v průběhu 6 měsíců.

Dnes mají naši členové možnost jíst jehněčí, hovězí i vepřové maso.

Výhody chovu hospodářských zvířat:

- Líbí se nám princip biodynamického hospodaření ⇒ nutnost zajistit organické hnojení (hnůj) z vlastního chovu.
- Chov hospodářských zvířat je zajímavý zejména pro rodiny s dětmi.
- Obhospodařování některých pozemků je problematické zejména kvůli jejich příkrým svahům – ty se hodí zejména pro pastvu hospodářských zvířat.

Ovoce

Část členů se věnuje péči o sad – stará se o starý sad a současně vysazuje nové ovocné stromy. Lisování moštu je společenskou událostí.

Význam pro krajinu a životní prostředí

Jsme nuceni řešit problematiku využívání země za účelem produkce zeleniny a současně podporovat druhovou rozmanitost planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů.

Vysazení živého plotu

6.1.5 Aktivity na farmě

- Každý měsíc se konají tzv. faremní dny, kdy je možné pracovat a hrát si na farmě. A to od rána a poté se účastnit společného oběda.
- Leden – stříhání větví jabloní a společná veslice
- Únor – valná hromada
- Květen – oslava květů jabloní
- Dožínky – společná oslava, vaření z produkce, plánování

- Noční ohňová party na farmě
- Oslavy spojené s keltskými svátky ohně – jaro, léto, podzim, zima

- Společné kempování na farmě – víkend
- Srpnová senoseč

- Říjen – společné moštování

- Vánoční zpívání ve stodole

Více na:

<http://www.soilassociation.org/LinkClick.aspx?fileticket=mSmdQJt8d7U%3D&tabid=224>

6.2 Stroud Community Agriculture

Jaká je vaše představa dokonalého zemědělského podniku?

Před několika lety si skupina lidí v obci Stroud ve střední Anglii položila tuto otázku a výsledkem je Stroud Community Agriculture. Vůbec nepřipomíná většinu farem, které dodávají do velkých obchodních řetězců, a přesto funguje skutečně skvěle.

Představa lidí sdružených ve Stroud Community Agriculture je podnik, který existuje proto, aby poskytoval nejvyšší kvalitu potravin, dostupné každému, dobře se staral o divokou přírodu a hospodářská zvířata a zajistil jistou a důstojnou mzdu zemědělcům. Účelem tohoto podniku není tvorba zisku, účelem je jednat se všemi zapojenými spravedlivě a odpovědně. Toto hospodářství také vrací do zemědělství „dělání“, není to opuštěná průmyslová farma obdělávaná velkými stroji. Pokud jej navštívíte, často tam naopak uvidíte hrát si děti, lidi v družném hovoru při práci, odpočinku i zábavě.

Stroud Community Agriculture obhospodařuje 50 akrů půdy v ekologickém a biodynamickém režimu. Týdně produkuje 200 zeleninových podílů pro rodiny členů a také mnoho dalšího, jako například hovězí, jehněčí či vepřové z vlastního chovu krmené pouze vlastním krmivem. Tento zemědělský podnik vlastní podílníci, kteří jedí jeho produkty. Podílníci si pronajímají půdu a zaměstnávají zemědělce, aby pro ně půdu

obdělávali za stálou hodinovou mzdu, bez ohledu na výkyvy na globálních trzích s komoditami, počasí či choutek supermarketů. Stát se podílníkem statku je snadné (není třeba pracovat přímo na půdě, ačkoliv někteří členové rádi pomáhají při sklizni i jindy) a stojí to pouze £3 (cca 100,- Kč) za měsíc plus £37/měsíčně (cca 1 200,- Kč), pokud chcete každý týden zásilku čerstvé zeleniny. Pro obyvatele s nižšími příjmy existují slevy.

Podílníci nejsou nuceni podílet se na chodu hospodářství, ale mohou, jestliže chtějí. Jade Bashford, dlouholetá podílnice říká: *„Jsem hrozně šťastná, když vidím, jak jsou moje děti sebevědomé, když jsme na statku. Vyrůstají s tím, že vědí, odkud pochází jejich jídlo a svou zeleninu potom jedí s radostí. Milují krmení zvířat a hry v polích. Chápou a respektují práci zemědělce.“*

Na statku probíhají pravidelné události pro ty, kdo chtějí přijít včetně slavnostních ohňů, společného vaření či kempování a další sezónní události.

Více na: www.stroudcommunityagriculture.org

6.3 Dragon Orchard Crop Sharers

Rodina Stanierových je historicky spojena s krajem, kde žije (Gloucestershire, Putley) a má silnou vazbu k výrazné krajině v místě a sadům, které ji formují. V minulosti Stanierovi dodávali svou produkci jablek pouze velkoobchodníkovi s ovocem, nicméně tento odbyt zanikl pod tlakem velkých a laciných globálních dodavatelů, zejména z důvodu krátké sezóny specifických odrůd, které Stanierovi pěstovali, a také proto, že nebyli vybaveni chladícím skladem a nebyli schopni zajistit dlouhodobost dodávek. Další z odbytových možností bývala místní výroba cideru, která kupovala malou část úrody právě v době slizně. Nicméně výrobce byl koupen velkou výrobní společností, jejíž málo flexibilní postup zpracování nebyl schopen přijmout odrůdy jablek, které Stanierovi pěstují. Rodina si po tomto pádu připadala, jako by sad byl jejich železnou koulí u nohy.

Mezitím však návštěvníci sadu potvrdovali, že chuť jablek a zážitek z pobytu v sadech je jedinečná a Stanierovi začali slyšet o bedýnkových systémech a KPZ. Na začátku tak strávili 12 měsíců diskusemi o projektu s celou řadou lidí např. s advokátem, finančním poradcem a účetní. Následně vytiskli publikaci a vytvořili webové stránky a v roce 2001 založili KPZ nazvané „Sdílíme úrodu“.

Hospodářství nyní tedy funguje jako zemědělský podnik vlastněný rodinou Stanierových, který získává peníze od podílníků na úrodě a návštěvníků, a také obchoduje s okolními podnikateli. Systém funguje bez problémů, nicméně Stanierovi vnímají, že ne každý má takový příjem, aby se mohl stát podílníkem na úrodě za nynějších cen (přestože stávající podílníci považují ceny za přiměřené hodnotě, kterou za ně získávají). A protože nechtějí nikoho vyloučit na základě příjmu, zvažují zavedení možnosti podíl na úrodě uhradit částečně pracovním úvazkem, nicméně tento systém ještě není zaveden.

Finance

Podílníci na úrodě platí 300 GBP (10 500,- korun v přepočtu) za rok, za které získávají:

- agroturistický víkend na statku 4x za rok,
- 2x ročně 30 liber různých odrůd jablek,
- 2x ročně 30 liber hrušek,
- 10 liber jednodruhového jablečného moštu,
- 10 litrů cideru,
- deset sklenic domácího jablečného čatní a švestkové marmelády.

Tento systém byl postupně upraven tak, aby umožňoval podílníkům větší flexibilitu ve výběru, zda budou chtít více jablek, nebo moštu či cideru. Zhruba polovina ceny za podíl je použita na sadovnictví, druhá polovina padne na výdaje spojené se čtyřmi víkendovými agroturistickými víkendy v roce, v jejichž rámci členové dostávají po celý víkend hlavní jídlo a nápoje po celý den, těchto akcí se pravidelně účastní na 80 lidí.

V prvním roce fungování měl systém 30 podílníků a následně vzrostl na 40, což představuje asi 120 osob, cílový počet podílníků by měl být 100.

Po prvním roce obnovili své členství téměř všichni podílníci. Členové jsou velmi různí a jedná se jak o mladé rodiny, tak aktivní seniory. Jednotlivci mezi podílníky se obvykle dělí o svůj podíl s přáteli, příbuznými nebo sousedy. Nejstaršímu podílníkovi je 95, nejmladší jsou malé děti. Téměř polovina podílníků žije do 45 km (30 mil) od sadu a druhá polovina žije většinou ve vzdálených velkých městech. V prvním roce probíhala inzerce prostřednictvím účasti na různých veřejných akcích a v rozhlase. Správa celého systému podílnictví zabírá přibližně pět hodin týdně a samozřejmě celé agroturistické víkendy. Stravování pro podílníky během víkendů stojí přibližně 1000 liber ročně.

Podílníci dostávají pravidelný čtvrtletní zpravodaj s informacemi o pěstování ovoce a recepty.

Více na: www.dragonorchard.co.uk

7 O autorce

Jade Bashford, poradkyně pro přístup k půdě ve společnosti Federation of City farms and Community Gardens.

Jade Bashford spoluvytváří místní komunitní potravinové systémy už 25 let. Na místní, národní i evropské úrovni spolupracuje s komunitami, zemědělci, obchodníky s potravinami, se členy nevládních organizací i se zástupci vlády na zakládání místních potravinových iniciativ včetně místních obchodů, komunitních sadů, zahrad či venkovských skupin chovatelů ovcí. Ve své práci se zaměřuje na změnu vztahu veřejnosti k obchodnímu sektoru s potravinami, zakládala nové modely produkce potravin i nové modely komunitního financování. Mimo jiné se podílela se na založení první iniciativy komunitou podporované zemědělství ve Velké Británii, Stroud Community Agriculture, která má v letos 10 let. Jednalo se o ukázkový projekt.

Po 12 let pracovala pro největší certifikační a kontrolní organizaci ekologického zemědělství, Soil Association; naposledy na projektu zavádění systému KPZ ve Velké Británii, během kterého vzrostl počet KPZ skupin téměř z nuly na číslo přesahující stovku.

V současnosti je Jade zaměstnána v Federation of City Farms and Community Gardens in the UK (Federace pro městské zemědělství a komunitní zahrady ve Velké Británii) na projektu, jehož úkolem je zlepšit přístup k půdě pro komunitní pěstování. Ve volném čase se zabývá drobným farmařením a pomáhá v rodinném pivovaru.

Jade si přeje žít ve světě, ve kterém se každý dobře nají; lidé znají a důvěřují těm, kteří pro ně produkují potraviny, mají k nim respekt a jsou k nim laskaví; ve světě, ve kterém se hospodařením vytváří kvetoucí prostředí pro přírodu, ve kterém kdokoli chce, může pěstovat potraviny, a kde jsou potravinové systémy organizovány láskyplnými komunitami a pro láskyplné komunity.

Navzdory této vizi o sobě tvrdí, že je mizerná kuchařka...

Srovnání dvou způsobů založení a provozování komunitních skupin v Praze

---

Mgr. Jan Valeška

Odborný konzultant zakládání Jade Bashford

1 Úvod

„V systému komunitou podporovaného zemědělství mají místní drobní sedláci možnost hospodařit šetrně a odpovědně k životnímu prostředí ve „své krajině“ za spravedlivou mzdu. Spotřebitelé mají možnost odebírat kvalitní místní potraviny od svého sedláka a podporovat tak rozvoj lokální ekonomiky“.

2 Srovnání komunitních skupin

Následující prezentace nabízí srovnání dvou přístupů spolupráce zemědělců a spotřebitelů v rámci konceptu komunitou podporovaného zemědělství.

Jedním z fungujících systémů distribuce kvalitních sezónních potravin je neformální skupina sedláků a spotřebitelů s názvem „Podporujme svého sedláka“, která se vytvořila v Praze z iniciativy občanského sdružení PRO-BIO LIGA v roce 2009, kde skupina aktivních občanů dlouhodobě spolupracuje a podporuje několik místních zemědělců na základě ideje komunitou podporovaného zemědělství.

Druhým z představovaných systémů je komunitní skupina producentů a odběratelů regionálních potravin, která vznikla v roce 2011 z podnětu malopěstitelky zeleniny. Podpořením a šířením nápadu skupinou přátel, přidáváním se dalších zájemců a především aktivní prací, se myšlenka stala realitou a vznikla komunitní produkční zahrada v obci Středokluky s názvem „KomPot“. Postupně se stala místem setkávání lidí, kterým poskytuje kvalitní potraviny, práci, ale i zábavu a vzdělávání.

JAK JSME ZAKLÁDALI KPZKU

Postup při vzniku komunitních projektů v Praze

Dva příklady

Podporujeme svého sedláka	KomPot
<ul style="list-style-type: none"> □ Neformální skupina spotřebitelů □ Zajištěný odbyt □ 70 spotřebitelů □ 3 zemědělci	<ul style="list-style-type: none"> □ Občanské sdružení □ Sdílení úrody □ 30 podílníků □ 2 zaměstnanci v zemědělství

Finance

Podporujeme svého sedláka

- Roční obrat:
- 200 000,- v zelenině a ovoci
- 40 000,- ve vejcích
- 30 000,- v mléčných výrobcích

KomPot

- Roční obrat:
- 1 25 000,- v zelenině a ovoci (provoz)
- Investice: 1 00 000,-

Zapojení členů

Podporujeme svého sedláka

- Platba předem (na 6 měsíců ve 3 splátkách)
- Sdílení rizik (zásilku nelze odmítnout)
- Podíl na výdejích ve výdejním místě
- Samosběr
- Možnost splátek prací na farmě

KomPot

- Pokrytí všech nákladů provozu a investic zahrady
- Zajištění distribuce
- Zajištění administrativy provozu
- sdílení výnosů a rizik

Zapojení zemědělců

Podporujeme svého sedláka

- Sdílení výnosů
- Pravidelný závoz (odbyt)
- Jistota odbytu i o prázdninách

KomPot

- Zemědělec je členem o.s.
- Je zároveň jeho zaměstnancem
- Mzda dle společné domluvy zaměstnanců a členů o.s.

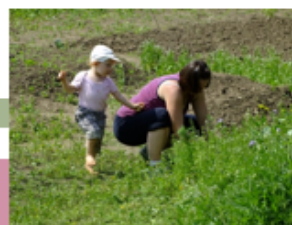
Pravidla fungování

Podporujeme svého sedláka

- Upravuje Kodex KPPS
- Každý týden výdej předplacené produkce
- Výdej zajišťuje vždy jeden z členů na výdejním místě na TD
- Možnost předplatit zásilku na týden/14 dní
- Obsah zásilek nelze ovlivnit
- Zásilku není možné odmítnout
- Při extrémních podmínkách členové přebírají rizika

KomPot

- Upravena Stanovami o.s.
- Veškerá produkce se dělí mezi členy o.s. rovným dílem
- Každý týden výdej podílů
- Každý z členů má právo spolurozhodovat
- Každý z členů je povinen pracovat ve prospěch sdružení min. 4 dny v roce
- Členský vklad je možné provést jakoukoliv formou (finanční, kapitálový, personální)
- Investiční vklad do sdružení je nevratný

Zemědělec se zavazuje

Podporujeme svého sedláka

- Dodávat zdravotně nezávadné potraviny
- Nevyužívat agro-chemikálie a prostředky nepovolené v EZ
- Informovat spotřebitele o svých způsobech hospodaření
- Umožnit spotřebitelům přístup na své hospodářství
- Balit a distribuovat s co nejnižším negativním dopadem na ŽP

KomPot

- Hospodařit dle zásad ekologického zemědělství
- Podle předem stanoveného rozpočtu a osevního plánu
- Být k dispozici členům radou a pomocí při brigádách

Distribuce

Podporujeme svého sedláka

Výdejní místo:

- Prostor zdarma v SEV Toulcův dvůr
- Vydává vždy jeden z členů

Závozy

- Každý ze zemědělců doveze svou produkci do výdejního místa v průběhu dopoledne výdejního dne
- Spotřebitelé zajišťují výdej vždy od 15:00 do 18:00 i následný úklid a zpracování zbytků

KomPot

Výdejní místo

- Pozemek
- Kavárna Velké Přílepy - výdej zajišťuje personál kavárny za naturální odměnu
- Kavárna Praha - výdej zajišťují sami odběratelé ve spolupráci s personálem kavárny

Závozy

- Rozvoz zajišťují podílníci sami vlastními prostředky

Platby

Podporujeme svého sedláka

- Předplatné na 6 měsíců
- Zelenina
  - 2 580 při 14 denní frekvenci
  - 5 160,- při týdenní frekvenci
- Vejce 10 ks á 50,- Kč/týden
- Mléčný balíček (mléko 1,5l a tvaroh 0,5 kg) á 57,- Kč/týden
- Hodnota zásilek kopíruje zemědělský rok
- Možnost splácet práci na statku

KomPot

- Investiční vklad - 4 000,- Kč jednorázově
- Provozní vklad - dle rozpočtu daného roku - 2013 = 5 000,- Kč
- Dobrovolnická práce na zahradě a v administrativě sdružení
- Každý z členů dostává stejný podíl na úrodě dle výnosu
- Povinnost odebrat každý týden jinak podíl propadne ve prospěch ostatních

Komunikace

Podporujeme svého sedláka

- Valné hromady (na začátku a na konci sezony)
- Setkání na statku 1–2x za rok
- Webové stránky www.bio-bedyanky.cz
- Mail-list
- Google docs (dotazníky, atd.)
- Recepty při neznámých plodinách (černý kořen, topinambury) ve výdejním místě

KomPot

- Pravidelné valné hromady – 1x za 3 měsíce
- Tištěný zpravodaj 3x ročně
- Mailing list na googlegroups.com
- Webové stránky www.kom-pot.cz
- Facebook stránka
- Google docs (přihlašování na závozy a odběry, apod.)
- Pravidelná pracovní setkání na zahradě (2 dny v týdně + 1 víkendový den)

Historie vzniku – KPSS

- 2008**
  - Setkání několika zemědělců se skupinkou spotřebitelů (ca 15 osob)
  - Diskuse nad možnostmi a potřebami obou skupin
- 2009**
  - Setkání 1 zemědělce a skupiny spotřebitelů nad reálným plánem dlouhodobých odběrů
  - Vytvoření pravidel (Kodex) a stanovení ceny (na návrh zemědělce)
  - Významná role PRO-BIO LIGY jako moderátora vzájemného kontaktu a první závozy
- 2010**
  - zapojení 2. zemědělce (vejce), zrušení „bedýnek“ zavedení „podílů“ – tzn. zemědělci vozí hromady produkce, spotřebitelé si je dělí sami
- 2011**
  - zavedení možnosti platby prací na statku (dosud využili 3 spotřebitelé)
  - koordinaci skupiny od PRO-BIO LIGY přebírá jádrová skupinka členů

Historie vzniku – KomPot

- 2011**
  - Konference Zemědělství v rukou spotřebitele
  - Tvorba prvních návrhů nastavení projektu (institucionální ukotvení, financování, atd.)
- 2012**
  - Založení o.s. a pronájem pozemku, příprava pozemku na pěstování
  - Stanovení investičního rozpočtu sdružení
  - Propagace, verbování nových členů, atp.
  - Valná hromada 25 členů, stanovení provozního rozpočtu roku 2013
- 2013**
  - Zaměstnání 2 zahradníků (na celkově 0,3 úvazek)
  - První dělení produkce

Historie v obrazech KPSS

Historie v obrazech KomPot

Vydala Střední škola zemědělská a přírodovědná,
nábr. Dukelských hrdinů 570, Rožnov pod Radhoštěm
info@szesro.cz, www.szesro.cz
tel. +420 571 654 390, fax: +420 571 654 392
jako svou 2. publikaci v rámci projektu
Vzdělávání za účelem vytvoření komunity sedlák – spotřebitel
reg. č. CZ.1.07/3.2.03/04.0021

Fotografie v knize archiv autorů, uvedených osob a firem
Počet stran 36
První vydání, Rožnov pod Radhoštěm 2014
Vytisklo Reprografické studio PEF ČZU v Praze

© SŠZePř Rožnov pod Radhoštěm, 2014
Tato publikace je financována Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem České republiky